

VILNIS

LIETUVIŲ LIAUDIES LAIKRAŠTIS
LITHUANIAN NEWSPAPER
3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60606
Telefonas: (312) 842-7325

VOLUME LXVIII Nr. 24

KETVIRTADIENIS, LAPKRIČIO (NOV.) 24, 1988

KAINA 25¢

Kasdien

Apie "šaltą vandenį"
Slysta iš rankų
Lazda turi du galus
Žodis skaitytojams

Nežiūrint, kad Lietuvos komunistų partijos CK yra už persitvarkymo iniciatyvinę grupę, bet kaip jau buvo minėta, toje grupėje yra ir tokių žmonių, kurie nori Lietuvos istorijos ratą pasukti atgal į anuos senus laikus. Neseniai įvykusiame iniciatyvinės grupės suvažiavime šiems žmonėms netgi pavyko prastumti rezoliuciją, reikalaujančią kad Lietuva turi atsakyti rublio, išleisti savo atskirą pinigą, taip pat turi turėti užsienyje atskiras diplomatinės misijas ir p.

TSRS komunistų partijos Politbiuro nario M. Jakovlevo nuomone, vargiai kas iš to išeis, nes juk tai esanti iliuzija. Dypukai reakciniai nacionalistai sukliko, jog M. Jakovlevas persitvarkymo iniciatyvinei grupei užpylė "šalto vandens" . . .

Mūsų nuomone, M. Jakovlevas užpylė "šalto vandens" ne persitvarkymo iniciatyvinei grupei, o a la Tarleckas žmonėms ir reakcinei dypukijai, plojančiai katutėmis, kad Lietuva grįžta į smetoninės nepriklausomybės laikus.

Imperialistinėms šalims vis labiau pradeda slysti iš rankų ekonomiškai neišsivysčiusiosios šalys ir vis darosi sunkiau joms diktuoti. Pavyzdžiu gali būti Brazilija. Kai prez. Jose Serny, kaip ir daugiau vakariečių, nuskubėjo į Maskvą ieškoti išeičių. Ir viso to pasėkos, pasirašė su TSRS kelias prekybos sutartis ir netgi susitarė Juodosios jūros pakrantėje statyti gilesnį uostą į TSRS įvežimui Brazilijos plieno.

Braziliečių didlapis "O Estado de Sao Paulo" pažymi, jog tai ženklas, kad Brazilijos požiūris į "istorinį partnerį", tai yra JAV, keičiasi. Tuo tarpu užsienio reikalų ministras Roberto A. Sodre laikraštyje akcentuoja, kad Brazilija su JAV nėra visiems laikams susirišusi.

Ką visa tai reiškia, komentaru nereikia.

Rugsėjo 19-21 dienomis Panamoje vyko Lotynų Amerikos jaunimo 72-ųjų organizacijų sąskrydis. Sąskrydžio atidaromojoje sesijoje pagrindinę kalbą pasakė Antonio Noreiga. Jis piktai puolė imperializmo ekonominę agresiją prieš neišsivysčiusiąsias šalis, ypač tarptautinį banką, paskandinusį iki kaklo tas šalis į skolą. Sąskrydis užgyrė rezoliuciją, kad neišsivysčiusių šalių skandinimas į skolas yra neokolonizmas, dėl to prieš jį reikia kovoti.

Laikraštyje "People's Daily World" komentatorius Marc Franc pažymi, kad nuo prez. Reagan "paskutinio užsipuolimo" prieš Panamą, ši šalis virsta pažangiesiems



Vaidas iš Lietuvoje vykstančių mitingų.

Sensacingi Kernavės radiniai

Lietuva jau gerokai tyrinėta archeologų. Nelabai kur berasi vietą išversti kokį sensacingą lobį, nežinomą senovinį pilkapį. Žodžiu, garsusis Šlimanas, matyt, Trojos Lietuvoje neieškotų. Tačiau, priešingai tokiai akivaizdžiai tiesai, Lietuvos žemė tyrinėtojams kasmet pažeria sensacingų radinių.

sąjudžiams svečių šalimi. Be vykusio Lotynų Amerikos jaunimo sąskrydžio, Panamoje tolygūs sąskrydžiai jau buvo įvykę regiono politinių partijų, pažangiųjų moterų organizacijų, profsąjungų ir antiimperialistinių organizacijų suvažiavimai.

Kaip matome, lazda nukreipta prieš Panamą turi du galus.

Siuo metu laiku prasidėdavo tradiciniai "Vilnies" vajai prenumeratoms atnaujinti. Dabar, skaitytojai patys sau turi būti vajininkais, jeigu prenumerata išsibaigusi, turi patys paskubėti prenumeratą atsinaujinti, be jokių raginimų.

Kad prenumeratos būtų tvarkoje reikalauja ne tik paštas, bet ir laikraščiai išleidinėti ir "duonos ir druskos" saujelė, kurių, retėjant skaitytojams, be perstojo mažėja.

Pagalvokite ir apie tą, mielieji skaitytojai, jeigu norime, kad laikraštis gyvuotų, ir teneštų prieš daugelį metų iškeltą pažangos ir apšvietos vėliavą.

S. J. Jokubka

nių. Siemet archeologinio sezono garsiausiu įvykiu tapo sensacingi Kernavės radiniai. Po to, kai šį prieš šešis amžius paliktą miestą atsitiktinai rado melioratoriai, archeologai jį tyrinėja jau dvejus metus. Fondo lėšos turi būti panaudotos atkurti Kernavės miestui, kuris taps muziejumi po atviru dangumi.

Ilgalaikiams archeologiniams kasinėjimams Kernavės radimvietėje vadovauja jaunas ir energingas Vilniaus universiteto auklėtinis Aleksejus Luchtanas. Žurnalistas apie šią metų sensaciją jis pasakė taip: „Jas nuspėjau kažkokiu šeštu jausmu jau prieš dvejus metus, bet, žinoma, savo prielaidomis pasidalinau tik su artimiausiais bendražygiais...“ Šiandien apie tai galima kalbėti jau garsiai. Na, o šitų karštų diskusijų kaltininkai — mažyčiai raštais išmarginti tošies gabalėliai, kuriuos archeologai rado Kernavės miesto kultūrinuose sluoksniuose.

Kol kas juos galima pamatyti įdėtus tarp dviejų stiklo plokštelių. Specialistai tošį apdorojo ypatingais preparatais, kad nesugadintų mikroorganizmai. Iš pradžių ant pajuodusių tošies juostelių nieko nebuvo įmanoma įžiūrėti, tačiau restauratoriai ne veltui duoną valgo — nunai ant trapių radinių galima kuo aiškiausiai įžiūrėti margus raštus. Tai piešiniai, kuriuos sukūrė dailininkai, gyvenę šimtą metų anksčiau už Leonardą da Vinčį. Nunai Kernavės dalyje, kurioje gyveno, mokslininkų nuomone, talentingi meist-

Trumpai

— 1985-aisiais metais Kinijoje buvo 1.059 milijono gyventojų, Indijoje 769.1 milijono, Tarybų Sąjungoje 279.9 milijono, JAV 239.2 milijono.

— Barcelonoje atidengė paminklą, skirtą 53 šalių savanoriams, kovojusiems Ispanijos civiliniame kare Internacionalinėse brigadose. Į atidengimo iškilmes buvo iš įvairių šalių suvykę daugiau kaip 800 uovusių savanorių.

— Brazilijos moterų konfederacijai, kuriai vadovauja pažangietė Rosanita Campos, priklauso daugiau kaip 1,000 organizacijų vien Sao Paulo mieste 326 organizacijos, turinčios nuo 100 iki 250 narių.

— Vakarų Vokietijoje 86 procentai žmonių sako, jog pastaruoju metu Vakarų Vokietijos ir TSRS savitarpio santykiai žymiai pagerėjo.

— Protestantų bažnyčios gerbūvio agentūrų federacijos duomenimis, New Yorke 40 procentų vaikų gyvena žemiau skurdo ribos.

— Angola savo laiku buvo turtingiausia drambliais, dabar, beveik visus išnaikino kontrrevoliucionierių UNITA gaujos, kovojančios prieš marksistinį režimą Angoloje.

— Nikaragvos užsienio reikalų ministras Miguel D'Escoto Jungtinėse Tautose papasakojo, kad Centro Amerikoje yra vienintelė problema, tai Jungtinės Amerikos Valstijos.

rai ir amatininkai, savo gaminius garsėję žiloje senovėje netgi Rygos mugėse, atkasta ir iširta 11 namų. Tai tik maža dalis buvusio miesto, kuris stūksojo apjuostas medine tvora, buvo tvarkingai išplanuotas ir kuriame gyvenę, istorikų spėjimu, 4–5 tūkstančiai žmonių. Kernavė augo ir plėtėsi, buvo stambus kultūros centras net ir po 1323 metų, kai Gediminas Lietuvos sostinę iš čia perkėlė į Trakus. Archeologų radiniai liudija, kad daugelio gaminių, ypač namų apyvokos daiktų, gamyba čia buvusi masinė. Kernavėje buvo sukuriami ir unikalūs juvelyriniai gaminiai. Apie tai liudija aptiktas senoje dirbtuvėje tauro ragas, iš kurio nebaigta drožti iškilnių taurė.

Aleksejus Luchtanas prieš dvejus metus svajotojo, kad taip radus bent kokį rašytinį dokumentą, kuris padėtų atskleisti kernaviečių vardus. O juo galėjo būti ir tošių raštai. Dabar tošys rastos, tačiau dar ne tos. Vien meniškais ornamentais išmargintos, puošmenoms skirtos. Bet archeologai villties nepraranda. Galbūt išliko ir raštininko būsto liekanos. Na, o jose neabejotinai turėjo laiko dulkės ateinančioms kartoms užžerti palilimą; ant tošies rašytus dokumentus. O kol kas aišku viena: raštai tošyse išmarginti anaipol ne primityvia technika, o kruopščiai pagamintu įspaudu. Ornamentuose ryški tiek vakarietiško, tiek bizantiškojo meno įtaka.

Vilius Arnastauskas

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly (659-780)

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Dar apie persitvarkymo procesą Lietuvoj

Pastaruju metu imigracijos lietuvius taip čia Amerikoje, taip ir kitur, žiniomis iš Lietuvos peni ne tik įvairiaspalvė lietuviškoji imigrantų spauda, bet ir nelietuviškieji komerciniai didlapiai, kuriuose niekad taip dažnai nebūdavo minimas Lietuvos vardas kaip dabar. Kokios rūšies tas penas, daug komentarų nereikia. Didlapių savininkai bei jiems dirbantys žurnalistai, ypač reakcinių lietuviškųjų nacionalistų laikraštukų, apie įvykius Lietuvoje žinias parenka tokias, kad formuotūsi skaitytojų nuotaikas apie Tarybų Lietuvą pagal jų požiūrį. Todėl nė truputį nenuostabu, kad įvykiai Lietuvoje atevijoje kelia konfūziją, netgi ir pažangiųjų lietuvių kai kuriuose rateliuose yra nesuigaudančių, kas ten darosi.

Čia Amerikoje anjgliškai rašantieji didlapiai ir reakcinių nacionalistų spauda skaitytojams skelbia didelėmis sensacijomis vykstančius Lietuvos miestuose masinius mitingus, piketus, trispalvės vėliavos legalizavimą, bažnyčiai gražinimą Vilniuje Katedros, pasirodžiusią viešumoje „Laisvės“ lygą ir t. t. Tačiau, kad persitvarkymas vyksta Lietuvos komunistų partijos CK iniciatyva ir partija jam vadovauja, puse lūpų pakomentuoja, įtardami iniciatyvinę persitvarkymo grupę, ar tik ji neapgaus Lietuvos liaudies.

Skaitant iš Lietuvos gaunamą spaudą matyt, kad persitvarkymo procesas ten visiškai kitoks negu buržuazinė spauda savo skaitytojams jį čia pristato. Įstaigose, įmonėse, kolūkiuose žmonės diskutuoja, svarsto kaip greičiau atsipalaiduoti nuo stalinistinių įvestų darbo metodų, kaip greičiau atnaujinti tarybinį gyvenimą socializmo atsinaujinimo sąlygomis. Netgi pačioje komunistų partijoje skubama persitvarkyti, užmiršti stalinistinius samprotavimus, eiti keliu kad komunistas būtų tikru komunistu, vertu Lenino partijos bilieto, kad nesėdėtų sudėjęs rankas persitvarkymo proceso vyksme, o jame aktyviai dalyvautų.

Žinoma, yra ir negražių, stačiai neleistinių dalykų. Yra žmonių, pasinaudojančių žodžio laisve, kurie suvedinėja sąskaitas ne tik mitinguose, netgi viešai per spaudą, su tarybinės santvarkos aktyvistais, valdininkais bei komunistais už menkniekį — keršto sumetimais. Tai žmonės, kurie nesupranta, kad stalinizmo metais daugeliui dorų žmonių, ypač vadovaujantiems buvo atimta iniciatyva, netgi komunistams buvo iš viršaus įsakinėjama. Šie suvedinėjanti sąskaitas kerštintojai nesupranta, kad lietuvių tautos dar sudėtingiausiais istorijos momentais, vadovaujantys tarybiniam gyvenimui ir partiniai su savo partija sugebėjo išsaugoti, išauginti kadru, sukurti aukštą nacionalinę kultūrą, išspręsti daugybę sudėtingų socialinių ir ekonominių uždavinių.

Jeigu reikia kam priekaištauti, tai tik tiems, kurie mano, kad atvirumas ar viešumas bei persitvarkymas yra laikinas socialistiniame gyvenime reiškinys ir tyliai ramiai sėdi biuokratinuose suoluose, laukdami kas bus toliau. Šie taip, verti preikaistų ir viešo jų demaskavimo spaudoje, už tokį suktą pasyvumą, kai sujūdusi liaudis skuba grįžti iš socialistinio šunkelio į šviesų ir laimingą socialistinį gyvenimą, kuriame visiems bus vietos ir visi girdės.

PERMAINOS SALANTOSE

Sakoma, šeiminką vertiname pagal jo namą. Kretingos rajono Salantų tarybinio ūkio centrinė gyvenvietė — naujakurė. Prie baltų mūrų — gelės, vejės, želdiniai. Tvarkinga fermose, mechanizatorių dirbtuvėse.

Gyvenvietė emė keistis, kai direktoriumi į Salantų tarybinį ūkį, kurio žemės apleistos, akmenuotos, atėjo ne per seniausią baigęs Lietuvos žemės ūkio akademią Stanislovas Juknevičius.

Naujas direktorius pradėjo ne nuo posėdžių kabinete. Jis ėjo į gamybos barus, tarėsi su mechanizatoriais, melžėjomis, klausėsi vyresnio amžiaus žemdirbių, pensininkų patarimų.

— Jie vietiniai, savo žemę pažįsta kaip penkis pirštus, — sakė direktorius.

Iškirto karklynus, įrėngė gamyklas, senąsias užsėjo dobilais, išarė visas galulaukes, išgrindė laukų kelius.

Kas galėjo pagalvoti, — stebėjosi salantiškiai, — kad šitoj akmenynėj siena stos javai, o dobilai bus net juodžaliai. O anksčiau (gėda ir prisiminti!) kaimyninių ūkių prašydavome parduoti pašarų.

— Kodėl atėjote į šį atsilikusių ūkį? — paklausiau direktorių.

— Norėjau išmėginti — neįmanoma negalima padaryti? Pasitelkėm melioratorius, nusausinom dirvas. Nurinkome nuo dirvų akmenis. — S. Juknevičius nusispysojo tokia nuoširdžia šypsena, kad ir tu, žmogau, imi šypsotis.

— Svarbiausia — neprarasti nuotaikos.

Ūkio gyvenvietėje — tvenkiniai, šalia iškilo sveikatingumo kompleksas su baseiniais, sporto sale, poilsio kambariais.

Netoli Salantų — Nasrėnų kaimas, Motiejaus Valančiaus gimtinė. Sodyba paženklino salantiškio liaudies meistro Petro Kalendos iš-



Grupė Maskvoje besimokančio Lietuvos jaunimo Raudonojoje aikštėje.
A. Ališausko nuotr.

„Opera“ — Rudnickio kavinės anūkė

Kas vakarą Lietuvos sostinėje sušvinta penkių dešimčių kavinių reklamos. Ilgo sąrašo prireiktų dar surašyti restoranus, videobarus, bistro, užkandines, svetaines... Tačiau tame viešųjų vakarinių įstaių žvaigždyne iki šiol nebuvo nė vienos, kuri svetingai atvertų duris vien menininkams ir žurnalistams, rašytojams ir muzikantams... Dabar toks adresas Vilniaus centre atsirado — palei Černiachovskio aikštę besiglaudžiančioje Tyllojoje gatvėje atsidarė kavinė „Opera“. Leidimas jai patekti — ne trirublinė, slapčiomis įbrukta šveicoriui, o kūrbybinės sąjungos nario bilietas. Žurnalistai, rašytojai, dailininkai fotomenininkai, kompozitoriai, kinematografininkai dabar turi Vilniuje vietą, kur gali prie garuojančio kavos puodelio su kolegoms aptarti kūrbybinius reikalus ar tiesiog pasišnekučiuoti ilgiau nesimatę. Ir ne vien su kolegomis, bet ir atsivesti gerbiamą svečią...

Kai kas gali paprieštarauti, kad Vilniuje ligi šiol būta „Literatų svetainės“, kurią savo eilėse netgi išgarsino poetas P. Širvyys. Deja, šioje kavinėje literatas jau senokai retas svečias. „Literatinė“, kaip ją vadina žmonės, yra tapusi iš esmės jaunimo kavinė. Gali išgirsti ir kitą balsą, sakantį, jog dailininkai visai sėkmingai glaudėsi Dailės parodų rūmų kavinėje, teatralai susitikdavo Operos ir baleto, Jaunimo ir Akademinio teatrų kavinėse. Bet visos tos vietos ligi šiol buvo ir, žinoma, liks perdėm žinybiškos, o Vilniaus kūrbybinei inteligentijai buvo reikalinga universali bendravimo vieta. „Opera“ neabejotinai taps tokiu kultūrinio gyvenimo centru. Beje, šiandien nedaugelis atsimena, kad „Literatų svetainė“ ikikariname Vilniuje vadinosi Rudnickio kavinė, ir būtent ji buvo tokiu centru, kur susiedavo įvairiausių mokyklų menininkai, žurnalistai, rašytojai, kur savo naujausią kūrybą demonstruodavo dailininkai, o kompozitoriai atlikdavo šviežius kurinius arba improvizacijas. Ryškų jos aplinkos aprašymą savo prisiminimuose yra palikęs anuomet garsus lietuvis žurnalistas Rapolas Mackonis. „Įėjus iš gatvės pusės galima buvo nosimi atsimušti į bufetą, už kurio nuo ryto iki vakaro stovėjo vidutiniai apkūnus,

nekalbus savininkas Rudnickis. Niekas jo kitaip neįsivaizdavo, kaip su žnyplėmis dešinėje rankoje. Po kairės jis turėjo sudėtas lėkšteles, į kurias pagal pono Karolio ar pono Emilio (padavėjai — aut. past.) reikalavimą rituališkai žnyplėmis dėjo po vieną ar po kelis pyragaičius... Garuoja karšta kvapni kava, beveik nuo visų staliukų raitosi į viršų cigarečių dūmai, šlama skaitomi laikraščiai ir žurnalai, viską užgožia į vieną savotišką užesį susiliejęs klegesys... Kaip iš gausybės rago pilasi anekdotai, sąmojis, karštos diskusijos...“ Svarbiausia šioje aplinkoje būdavo kūrybiškumo nuotaika, sudaranti sąlygas nevaržomai bendrauti. Būtent tai svarbiausia turės būti ir „Operoje“. Ši kavinė skirta praturtinti ir sutaurinti didžiausią žmonijos turtą — bendravimą žmogaus su žmogumi, kolegous su kolega. Ir užtat „Opera“ pagrįstai galime pavadinti Rudnickio kavinės įpėdine. Tiksliau anūkė. Subordinacija — pagal amžių. Taip susilieja tradicijos ir dabartis.

Na, o interjeras, skirtingai nuo kainos dvasios, „Operoje“ bus kitoks. Siuolaikiškas. Jį sukūrė komunalinio ūkio projektavimo instituto architektas V. Oleinichenka. Interjerą labai pagyvina originalūs baldai, kurių autorė — respublikinio baldų konstravimo biuro architektė V. Gukermanienė. „Operoje“ skamba tik klasikinė muzika. Tad ir aplinka, ir muzikinis fonas, kavinės šeimininkų nuomone, turi tarnauti vienam tikslui — sudaryti puikią bendravimo atmosferą.
Viktoras Armalis

KUPIŠKĖNAI KĖLĖ VESTUVES

Ne tik Lietuvos mokslininkų kalbininkų ekspedicija šiemet apsilankė kaimyninėje Lenkijos Liaudies Respublikoje, ne tik gamybiniškai vyko užmegzti glaudesnių kontaktų su kolegomis. Vyko intensyvūs kultūriniai mainai: Vilniuje gastroliavo Varšuvos operos ir baleto teatras, netrukus vilniečiai išvyo Lodzės dramos teatro spektaklius, na, o Kupiškio etnografinio liaudies teatro kolektyvas vizitavo Lenkijoje. Jų gastroliav programoje, — spektaklis „Senovinės kupiškėnų vestuvės“.

Pasirodymų premjera įvyko Augustave, scenoje po kupolu, kaip vietiniai žmonės pakrikštijo savo kultūrinį centrą. Pirmasis spektaklis praėjo su dideliu pasisekimu. Paskui Venzgovo miesto aikštėje „Kupiškėnų vestuvės“ tapo svarbiausiu šiame mieste vykusios Suvalkų vaivadijos folkloro mugės atidarymo renginiu. Kupiškio savišvieklininkai čia turėjo progos susipažinti su 26 lenkų folklorinių kolektyvų programomis. Tolesnis gastroliav maršrutas ėjo į Punkską ir Seinus.
Jolanta Cepukaitė

Vilnis, 1988 m. lapkričio 24 d.



Sniečkaus gyvenvietė šiandien.

V. Brajo nuotr.

KAS JUMS AFGANISTANAS?

Į šią klausimą „karas“ galėtų atsakyti 24 Varėnos rajono vaikai, kuriems teko tarnauti Afganistane. Dar už vieną liko lemta kalbėti akmeniui...

Pirmasis apie Afganistaną laišku papasakojo Jonas Garnionis, Varėnos profesinės technikos mokyklos gamybos mokymo meistras. Jam jau 29-eri. Bet ne metams užmaršinti 19-tuosius... Štai jo laiškas:

„Afganistanas — visų pirma 8 mėnesiai mano būtinios tarnybos. Tai buvo nepaskelbto karo pradžia prieš Afganistaną. Mes niekada nepaliksim savo kaimyno nelaimėje ir todėl 1979 m. gruodžio pabaigoje buvo įvesta mūsų kariuomenė į šią šalį. Buvo praėję lygiai trys mėnesiai karo, kai ten atsidūriau aš. Sunku apsaugoti, kokį skurdą, neteisę išvydau čia. Raštingų žmonių šalyje — vyrų apie 30 proc., o moterų — 2—3 proc. Tai šalis, kurioje dar gyvuoja feodalinė santvarka.

Pagal Afganistano kalendorių ejo 1359 metai. Tie metai ir atitiko tikrovę. Patekus lyg iš rojau į pragarą, sunku buvo suvokti, kaip tai atsitiko. Bet aišku buvo viena — mes turime kaimynams padėti apginti Balandžio revoliucijos iškovojimus. Tarnyba buvo sunki — neįprastos gamtinės sąlygos, maisto stoka, brangus kiekvienas lašas, ligos — vidurių šiltinė, gelta. Didelis mūsų priešas buvo ir utėlės, su kuriomis teko kovoti visą tarnybos laiką. Sirgdavo įvairiom ligom kas trečias mūsų kareivis. Basmačiai tikėjo, kad mums nereikia ir kariauti — ir be karo žūsim. Tačiau reikėjo žūt būt išsilaikyti, kadangi pagrindinis mūsų uždavinys buvo padėti afganų tautai. Keista man buvo tai, kad jų armijos beveik nebuvo, ir visa našta tekdavo mums. O basmačių gaujos buvo po 6 tūkstančius žmonių. Reikėjo ne tik nežūti, bet dar ir išlikti žmogumi — tai buvo svarbiausia. Ta prasme, kad savo pareigą turėjome atlikti ligi galo.

Tarnavęs Afganistane niekada neišsiskirs iš kitų, jis neapkęs neteisybės, kovos ir užstos draugą. Jis buvo ir bus savo šalies, savo rajono patriotas. Nors apie save sunku pačiam spręsti.

Afganistanas davė suprasti, kad šiais laikais sunku problemas išspręsti vien tik ginklu. Būtina ir diplomatija. Man atrodo, kad jeigu šie du dalykai būtų egzistavę kartu, tas karas nebūtų užtrukęs 8 metus. Karas, kuris kainavo mums virš 13 tūkstančių gyvybių, pradangino virš 300, sužeidė virš 30 tūkstančių žmonių.

Vilnius, 1988 m. lapkričio 24 d.

Niekada nebūčiau ejęs savanoriu į Afganistaną tarnauti, kur teko ir padėti žmonėms bėdoje, rizikuojant savo gyvybe ir sveikata.

Beje, jau dabar girdisi balsų, kad Afganistanas — tai klaida, kad nereikėjo mums ten įvesti savo kariuomenės. Aš taip pat nematau, kad tai buvo būtinybė, bet dabar sunku surasti kaltą. Kaltinsim tada, kai jų nebebus gyvų. Manau, kad Afganistanas — tai šalis, kuri pajėgi pati išspręsti savo problemas. Teisingas dabartinis žingsnis, išvedant mūsų kariuomenę iš Afganistano. Bet nereikėjo daryti pirmojo žingsnio. Man atrodo, kad mes per daug visko bijom, ir ta baimė mums visada brangiai kainuoja.

O dėl lengvatų, kariavusiems Afganistane, tai aš niekuomet negalvoju, kad tos išreklamuotosios lengvatos bus paverstos tiktaip propaganda. Mes tarnavom ne dėl lengvatų, bet jeigu jau jas suteikė, tai kažkas turi į tai atsižvelgti. Tačiau pas mus galvojama, kad tai buvo tik pasivaikščiavimas po Afganistaną. Deja, aš niekam to nelinekčiau, nors kai kuriems mūsų vadovams iš vykdymo komiteto ir partijos rajono komiteto reikėtų ten pabuvoti, tuomet gal kitaip žiūrėtų į žmones. Aišku, mūsų vadovai mums yra abejingi ir dėl to, kad viskas apie Afganistaną piešiama tiktaip gražiomis spalvomis. Šiuo atžvilgiu pridurti nėra ko. Tačiau kodėl neparodo tų motinų, kurios prarado savo sūnus Afganistane, kurios išverkė savo ašaras, kai kurios sielvartaudamos ir išprotėjo.

Šiandien aš lenkiuosi prieš tas motinas, kurios vis dar laukia grįžtant savo sūnų. Pagarba Jums. Jūsų sūnūs atliko pareigą ligi galo. Niekas neduos mums jų pamiršti. Su pagarba — Jonas Garnionis”

— Ar paukštėlis pragysta, ar gėlėlė pražysta, ar lapelis nukrenta — man kaip kulka širdin. Krinta lapai, ir visada aš laukiu jo sugrįžtant. Juk rudenį jis turėjo pareiti... — Pranės Zalieckienės akys vėl ir vėl sužvilga ašaromis. Prašo, tik taip pasišnekėkim, nieko neužsirašinėkit — taip bus geriausia. Žinot, visokių čia pas mus žmonių yra. Sakys — nulėkė, prisiprašė. Juk man reikės toliau su jais gyventi.

Tik paprašo Eugenijaus mama — parašyk, kad kolūkio pirminkas Rukšys geras, padeda, ko nueinu — jis niekad nieko neatsako. Padeda bulvės pasodinti, duoda šieno, šiaudų. Vaikai Vilniuje dirba, padeda abu sūnūs. Pati aš visiškai be sveikatos. Marčios geros, padeda. Nelaiminga, kad vie-

nas vaikas žuvo, antras žuvo. Ašaros nuo mano akių niekada nenu-džiūsta...

Susidomiu, kokie gi tie kaimynai, kad moteris taip nenori, kad apie ją būtų parašyta. Suprantu, užėjusi į skarda dengto namo kiemą pačiame Valkininkų miestelio centre. Štai koks pokalbis įvyko su šeimininku Rizgumi:

— Jūsų miestelyje gyvena tokia moteris — Pranė Zalieckienė. Jos sūnus žuvo Afganistane. Jus, kaip kalmynas, ką galėtumėte papasakoti apie ją; ar padeda jai kolūkis?

— Ko reikia, visko padeda. O kad jai nieko daug ir nereikia. Daržinę pastatė — ji karvę parduė. Ten žinai, iš dalies paėmus ne boba, o velnias su ragais. Jei tik kas — tai vainkomatan ir vainkomatan. Nori, kad ją visi ant rankų nešiotų. Nu žuvo, taigi milijonai žuvo. O kas padėjo? Nieko. Kiba jos vienos Afganistane žuvo? O šitan Afganistanan, tai kaip aš girdėjau, tai kad ji pati nugrūdo jį.

— Kalpgi ji galėjo pati? Negi motina savo sūnų galėjo siūsti į karą?

— Visai paprastai — pasiprašysi savanoriu, tai grįši iš Afganistano, gausi butą. Va dėl ko. Man tai atrodo, kad ji pati priprašė. Jie galvoj, kad ten menkas karas. Vo tik patarnaus ir grįš. Jie negalvoj, kad ten taip šaudos labai. Va kas! Na, o kad žuvo, tai gaila vaiko, ir kalbų nėra. O dar — kol mokėsi tas vaikas Vilniuje, tai jinai savitei jam duodavo tris rublius — ir kaip nori ten prabūk.

— Betgi moteris be vyro. Iš kur ji tų pinigų ims?

— Be vyro? Ji geriau gyvena kaip kuri kita su vyru.

— Vadinas, pati užsidirba, pati ir gyvena.

— Ogi ir dar du sūnus vedę. Ko reikia, tai tie padeda. Niekas čia jos neskriaudžia. Ji savo duoną valgo, aš savo. Ir abu sūnūs mašinas turi...

Oi tas dzūkiškas pavydas! Kruopščiai tą kirminą įraitome į pačius švenčiausius dalykus. Ar galima tikėti to kaimyno žodžiais? Ne. Ne tik todėl, kad ne žmogui tai, ir todėl, kad tas lengvatas Afganistano kareiviams suteikė tik po 3 metų nuo karo pradžios. Eugenijus žuvo pačiais pirmaisiais...

Sako, tylu kaip kapuose. Ir Pranė Zalieckienė dažniausiai tik tyliai prisėda prie gėlėtų kauburėlių. Prie visų penkių — vyro, mirusio, kai Eugenijui buvo tik 8-eri mėnesiai, mirusių 4-erių mėnesių ir 2-ejų metų sūnelių, prie žuvusio garvežio avarijoje 20-mečio Česlovo, prie iš Afganistano parvežto Eugenijaus... Ar teisingai sakoma — tylu kaip kapuose?..

— Mane atskirsi iš pražilusių plaukų, — pasakė Henrikas Stochelčikas, kai nutarėme susitikti. Aš iš tiesų jį atpažinau, bet tik todėl, kad ten daugiau nieko nebuvo. Henrikas nepasakė, kad jam dabar jau niekas neduoda 28 metų. Atrodo jis bent 10 metų vyresnis...

Henrikas įspėja, kad galbut nieko įdomaus neturės papasakoti, nes atviro konflikto su priešu neturėjęs. Jo pareigos — aptarnauti techniką, o jau paraką uostyti tekdavo kitiems. Bandysiu atpasakoti jį:

— Kai vežė į Afganistaną, iš pradžių viskas buvo įdomu, neįprasta — lyg kokia ekskursija. O ir nelabai kas žinojo, ko laukti. Aišku viena — jie čia pasiūsti atlikti internacionalinės pareigos. Kažkur matėsi ir afganų kariuomenė. Tačiau taip vadinamų basmačių — nepalyginamai daugiau. Mūsų karių žūdavo daugiau negu afganų. Todėl ir mūsiškiai pradėjo vilkėti tokią pat uniformą. Be to, visiškai „nekariškai“ atrodydavė, kai atėjus tam tikram laikui, afganų kariai mesdavo ginklus ir puldavo maldai, visiškai į nieką nekreipdami dėmesio.

Kaip į mus žiūrėjo liaudis? Vieni galvojo — padedam, kiti — kad norim užgrobti jų žemes. Mums važiuojant per miestą, kai kurie rodydavo špygas, sukiodavo pirštus prie smilkinio... Mūsų vienu į miestą neišleisdavo. O ir patys bijojom — tarp taikių gyventojų — daugybė persirengusių basmačių.

Kartą, važiuojant per miestą, — iš už kampo šūvis. Ir prieš pat mano nosį pralėkė kulkos kitoj gatvės pusėj sudaužė langą. Iš nervų griebiau automatą ir norėjau į tą pusę paleisti visą seriją — nors ten ir moterų, ir vaikų stovėjo. Bet šalia važiuavęs armėnas atėmė automatą — „Nereikia, — sako, — tegul gyvena“. Bet dar 50 kilometrų nuvažiavus savo pyktį išliejau ant besiganančio išako.

Afganistane gyvenimo sąlygos tikrai labai sunkios. Trūko gerti. Porą kibirų vienas per dieną išgertum. Ir pats sirgau — išsimaudžiau apnuodytame vandenyje.

Kita blogybė — narkotikai. Ir aš porą savaitių rūkiau jų su tabaku. Linksma pasidaro, lengva, gera. Mėnesio prireikė, kol atpratau. Kiti taip ir neatprato. Tuos narkotinius augalus atnešdavo ir vietiniai gyventojai — ne iš piktos valios, jie ir patys juos vartoja. Su vietiniais dalindavomės ir maistu — mes jiems duodavome, jie mus pavaišindavo. Mūsiškiai pietiečiai su jais netgi susišnekėdavo — kalbos panašios.

Grįžau iš kariuomenės, numetęs 30 kilogramų svorio...

Kaltos ne tik gyvenimo sąlygos, bet ir pats gyvenimas. Nors pačiam kariauti tiesiogiai ir neteko, bet prisiziūrėjau daug.

Kartą mums, išsikėlus kitur, mūsų stovyklavietę atsikraustė kiti kareiviai. Rytą sužinom: jie buvo užpulti basmačių. Mūsų vienas karininkas buvo jiems savo vilkinį šunį palikęs — tai ir šuo užmuštas.

Lietuvių buvo ir daugiau. Atsimenu, tarnavo du broliai lietuviai. Vienas žuvo. Kitą jau norėjo išleisti — jau prisitarnavęs, bet tas nėjo. Sakė, kad turi atkeršyti už brolių. Tai gal 7 medalius užsitarnavo. Namų grįžo gyvas.

Kariauta visaip. Jie mūsų kareivius, paėmę į nelaisvę, kankindavo, peiliais pjaustydami nuo kojų nagų ligi pat galvos — jie dar ištervdavo.

Namų rašydavau retai. Ir tai leisdavo rašyti tik kad gyvename gerai, viskas gerai sekasi, gyvas. Jei blogai, arba žodžių daugiau apie Afganistaną, tai grįžta laiškas su įspėjimu, kad tai paskutinis kartas...

Dabar jau praėjo 8 metai. Įdomu būtų nuvažiuoti ir pasižiūrėti, kaip ten viskas dabar.

Grįžau iš Afganistano vis dėlto pasikeitęs. Dabar daug greičiau susinervuoju, negalio tylėti neatsiirsdamas, jeigu kas ką pasako. Va su šituo nauju ūkio direktoriumi šnekėjomės. Jis man sako: „Galva jau pražilo, o į protą vis neateini“. Sakau: „Jeigu jums po nosim kulkos lakstyti, tai jūs ne tik pražiltumėte, bet ir prapliktumėte“...

Neseniai Henrikas gavęs 2 metus laisvųjų statybų. Kaip pats sakosi — „per durną savo galvą“. O aš čia pat prisimenu Afganistaną. Sutinku — „per durną galvą“. Bet ar savo?.. D. Karlonaltė

— Palest. ir demokrat. izraeliečiai reikalauja, kad Izraelio pietuose būtų uždaryta atskirtiesiems laikyti Ketzion stovykla.

— Federalinio teismo teisėjas Harold Greene patvirtė, kad valdžia nepardavinėtų subankrutavusių savininkų namų, o juose gyventi leistų benamiams. Teisėjo patvirtimas paliečia visoje šalyje net 47,000 namų.



Nuotrauka iš Lietuvos TSR centrinio valstybinio kino-foto-fonodokumentų archyvo.

LABA DIENA GERB. KRONIKIETI

Prisimenate: esate man pažadėjęs interviu apie kažkokią iniciatyvą?

Apie iniciatyvą? Aha, aha! Prisimenu. Bet tai ne jokia iniciatyva, o kitiškas supratimas. Tačiau pradžioje, kad šis dalykas būtų visuotiškesnis, pacituosiu:

„Neišvengiamas rūpestis yra priauganti karta. Prieauglis, baigęs prieš 30 metų šeštadienines mokyklas, subrendo, išėjo iš namų, susuko savo lizdus. Jei kas ir paskaito lietuviškai, tai jo rašyba yra visai silpna. Kyla klausimas, kiek iš jų bus skaitančių lietuviškus laikraščius, kas perims redaktorių pareigas? Nesitikėkim stebuklų. Ateitis ne tik miglota, bet ir tamsi“.

Tai Edmundo Jakaičio žodžiai. O Juozas Kojelis sako šitaip:

„Kodėl tokio nuosmūčio iš lietuviško gyvenimo pradingo pirmoji karta, gerai mokanti lietuviškai ir gana daug žinanti apie Lietuvą? Arba štai kitas jo konstatavimas: „Dešimt metų mokykloje išbuvę studentai šį tą žinojo apie Lietuvos upes, miestus, fauną ir florą, neblogoi rašė ir kalbėjo lietuviškai, iš istorijos žinojo geriausiai apie Vytauto laikus, labai mažai apie laikotarpį tarp karų ir beveik nieko nuo nepriklausomybės pradžios dienų“. Tai, kaip minėjau, rašo J. Kojelis. Juozas Zygas vėl:

„Sunku tikėti, kad tautos, kuri už savo žodį, knygą ir raidę į kalėjimus ir Sibirą ėjo, palikuonys, gyvendami laisvėje, nei lietuviško žodžio, nei knygos jau nereikalingi. Gyvenant Vokietijoje, buvo mestas šūkis, kad mes visi esame savo tautos ambasadoriai. Tas šūkis visiems labai patiko, o dabar tų „ambasadorių“ vaikai jau neranda reikalo savą prieauglį į lietuviškas mokyklas siųsti“.

Vadinasi, išelviai kuo garstausiai šneka apie išelvjios nutautėjimą. Tiksliau apie savo jaunimo nutautėjimą.

Ir pripažįsta, kad tai skaudus reiškinys. Beje, tam jie priešinasi labai atkakliai: ir šiandien veikia šeštadieninės mokyklos, kurių, kaip teigia Jurgis Janušaitis, Jungtinėse Amerikos Valstijose 26-ias, ir jose mokosi apie 1400 mokinių. Yra aukštesnės mokyklos, įsteigta liuanistikos katedra. Dirba rašytojų, dailininkų, kitų kultūrininkų organizacijos. Vakarių Vokietijoje veikia Lietuviška gimnazija. Ir visos „vadavimo“ mechanizmas paremtas nacionaline įtaiga, tautine morale. Tai nebūkime užsimerkėliai ir pripažinkime, kad tautiško išlaikymas išelvjioje daug kainuoja. Įvairiau-

sių srovių tautiečiai negailėjo aukų, tačiau, nepaisant to, lietuvišbė išelvjioje gėsta, merkiasi...

Nepaisant netgi Vilniuje organizuojamų kasmetinių liuanistikos kursų?

Nepaisant ir jų. Todėl įdomu pagalvoti: o ką, jeigu Lietuvoje atsirastų išelvjios jaunimui gimnazija? Jūs suprantate, apie ką čia kalbu?

Suprantu. Bet, mielas Kronikieti, Jūs čia fantazuojate!

Nebūdamas danguj, pas dievą nepateksi. Jeigu išelvia susitūpinusi tautiško išlaikymu, atrodytų, neprošal jai paklebenti Lietuvos įstaigų duris. Žiūrint iš Lietuvos, atrodo, kad šiuo klausimu turėtų subręsti ryžtingesnė veikla. Turiu galvoje išelviją...

Sakau: fantazuotojas Jūs, Kronikieti! Prisiminkite, kas atsitiko, kuomet keletas jos vyrų „Gimtajame krašte“ prisėdo pašnekeslį su Lietuvos įstaigų atstovais.

Tas teisybė. Bet manyčiau, kad daugelio išelvių širdyse vertinimas buvo kitoks. Pagaliau ir spaudoje pasirodė šis tas, kas žmogaus protui gėdos nedaro. Norit, kad pacituočiau?

Daug cituota ir „Gimtajame krašte“.

Kažkada didelį straipsnį „Drauge“ parašė Viktoras Nakas. Kalba ten nuo ateitininkų ir kalba taip:

„Su truputėliu pavydo žiūrime į kitą organizaciją. Tai Santaros-Sviesos federacija. Manau, jog niekas neprieštaraus, jog jei nori sekti Lietuvos politinę, kultūrinę bei ekonominę raidą, skaitai „Akiračius“, ne „Ateitį“.

Tai ne argumentas.

Toliau Viktoras Nakas rašo: „Santariečiai turbu geriausiai supranta dabartinės Lietuvos kultūrą, nes jie buvo pirmieji, kurie atsisakė pasitenkinti korespondenciniais ryšiais su Lietuvos žmonėmis... Ateitininkai nuo ryšių plėtimo susilaukė ir tik vėliau pradėjo sekti santariečių pavyzdžiu, turbūt dėl to, kad jie iš esmės buvę labai konservatyvūs ir, be to bijojo skilimo tarp narių, kuris būtų įvykęs, jei jie būtų nusprendę tapti ryšių plėtimo pradininkais“.

Bet, atsiprašau. Tas ponas užmiršta kad „ryšių plėtimo pradininkais“ yra pažangiečiai. Taip jau istorijon parašyta...

Žinoma. Bet „tas ponas“, iš kitos pusės, iš nusiteikėlių prieš tarybinę valdžią. Ir vis dėlto — ar girdėjote? — jis jau pavydi santariečiams. Pirmiausia lyderystės ryšių plėtime, paskui drąsos ir ryžto. Bet įdomiausia, kad Viktoras Nakas atrodo daug ko išmo-

Velomobilai ir klaipėdiečiai

Senieji Lietuvos krašto uostamiesčio gyventojai, menantys Klaipėdos siluetą tokį, koks jis atrodė prieš karą, bet kam gali papasakoti, kaip atrodė tarp miesto ir Girulių bei Melnragės plytinės

kęs. Ir kas gali garantuoti, kad ne jis šįkart ryšis apsvarstyti klausimus dėl galimybės turėti Lietuvoje išelvjios jaunimui kokią tai mokyklą? Jau daug metų, kai Lietuvoje veikia liuanistikos kursai, ir jie įtikino, kad niekas iš tų kursų klausytojų marksistais netapo. Tai kodėl nežengti toliau kursų? Kodėl nemąstyti, nesvajoti, nepafantazuoti taip, kad tūkstančių galvos subręstų naujesnės idėjos?

Yra dalykų, kurie fantazijų neįsteldžia.

Manau, kad jiems nepriklauso Lietuvos ir jos išelvjios ryšiai. Juo labiau tokie, nuo kurių priklauso tautinė išelvjios gyvastis. Man asmeniškai nuo tokių fantazijų galvos neskauda. Per tokį netrumpą laiką mūsų išelvia prisiėmė į savo charakterį amerikoniškumą, ir pati tapo amerikietiška praktiškėsnė. Dolerius jai nusibodo švaisyti dėl kakariekių, pašūkavimų apie bolševikų despotizmą. Ten daug kas neblogoi žino, kiek daug lietuvių tautos labai padarė tieji bolševikai.

Gerai, perslūstu „Vilniai“ — atleiskite — šį diletantišką interviu. Tik tiek ir tegaliu Jums pažadėti...

Stereotipinis mąstymas mums visiems trukdo. Ir, deja, dar ilgai trukdys. Bet kiti, ačiū die, jau sugeba lietuviškosios išelvjios jaunuomenę matyti Lietuvoje. Ne tik ekskursuojančią, bet ir šį tą daugiau darančią. Man labai akivaizdu, kad išelvjios jaunimui šiomet labiausiai reikalingas Simonas Daukantas su naujausios Lietuvos istorijos knyga. Reikia, beje, ir Basanavičiaus „Aušros“, pasirodžiusios prieš 105 metus. Tačiau tik gyvenant Lietuvoje galima suprasti, ką, pavyzdžiui, reiškia, kad ir šis ketureilis:

Kad aukso man kalnus kas nors davinėtų,
Ir už tai tik kalbą atiduot reikėtų:
Spjaučiau ant to aukso, prasmek jisai suvis —
Man už jį brangesnis prigimtas liežuvis.

Jaučiu, kad Jums išelvjios tema labai skaudai.

Manau, kad ir Jums. Neišmokę susikalbėti gimtąja kalba, nesitikime, kad kada nors galėtume susikalbėti angliškai, vokiškai, portugališkai ar ispaniškai. Taip, išelvjios tema skaudai.

Jeigu reikėtų šį mūsų pašnekesį rezumuoti, tai kaip tą padarytumėte?

Diletantiškas Kronikiečio interviu su gerb. Stefanija Grigaitė ieško žmonės išminties. Ir todėl čia sakome: tegul šimtai ir tūkstančiai mokymo įstaigų gyvuoja lietuviškoje išelvjioje. Ir te nors viena tokia įstaiga išelvjios jaunuomenę atsiranda Lietuvoje. Taip, taip, tai kol kas fantazija, bet žymiai mažesnio lygmens už tą, pasiūliusią sukurti Lietuvą Madagaskare ar kitose salose.

Ačiū. Atrodo, kad pasišnekėjome...

Gal dar prisimenant „Aušrą“, tilps šis posmelis:
Nier tėwynės be liežuvio,
Kiekwiens sžitą gal suprasti:
Atimk kalbą nuo Lietuwio,
Tai Lietuwos jau ir n'esti.

O ką bekalbėti, jeigu tai ne Lietuva, tik jos dalelė. Lietuviškajai išelvijai šiandieną gal ne tiek pati „Aušra“ reikalinga, kiek jos dvasingumas kovoj už lietuviybę. Nesuprantu.

Tai ir gerai, gerb. Stefanija. Ten, kur ateina visiškas supratimas, fantazijai nėra kas daryti. Ji iš ten savanoriškai pasitraukia...

Užrašė Stefanija Grigaitė

miško masyvas. Dailiai suvoluoti, kieti takeliai, jų sankryžos paženklintos sunumeruotais akmenimis, kuriuose iškaltas Klaipėdos herbas, miškas padalintas tolygiais kvadratais. Sako, jis labiau priminė didžiulį parką, kuriame lygiai patogiu buvo ir karieta, ir dviračiu paįskylauti. Automobilių čia neleidavo. Paskui, karo audrai nugrumėjus, liko apardyti miško takai ir sutrupintų fortų liekanos pajūrio kopose. Galiausiai miškininkai griovimo darbą pabaigė: išarė kadaise stropiai išplūktus kelelius pagal priešgaisrinės apsaugos reikalavimus. Ilgą laiką žmonių dešimtmečius puoselėtas miškas buvo lyg ir be šeimininko.

Dabar susigriebta, kad miškas neatskirama kurortinio landšafto dalis, kad ne vien pliažai teikia žmogui poilsį. Štai tada buvo nutiestas pirmasis asfaltuotas takas iš Kultūros ir poilsio parko per Melnragę į Girulius. Tiksliau, atnaujintas kadaise egzistavęs. Po kiek laiko šio miško pašonėje įsikūrė uostamiesčio Vasaros estrada, kur šiemet netgi gražiausia Klaipėdos mergina buvo renkama, nekaltant jau apie gausius koncertinius renginius. Gretimas gyvenamasis kvartalas ir miško vardą gavo nuo savo kaimyno, ošiančio, šlamančio Baltijai žilajai. Bet svarbiausia, kad neseniai atnaujintas dar vienas takas — jis skirtas dviratinkams. Ir iš karto tapo labai populiarus. Prie jo įrengtos poilsio aikštelės su miško baldais. Takas ateina į Girulių centrą. Tad Klaipėda jau sparčiai vėjasi Šiaulius — nūnai pripažintais respublikos dviračių sostine. Juoba kad Klaipėdoje naujojo dviračių tako pradžioje įsikūrė toks atrakcionas, apie kokį Šiauliai dar negalvoja — tai kooperatiniais pagrindais prie Kultūros ir poilsio parko įsteigtas velomobilų nuomos punktas.

Pirmąjį velomobilų respublikoje sukūrė ir pagamino Vilniaus inžinerinio statybos instituto studentai, vadovaujami docento V. Dovydeno. Paskui pagamino dar kelis, kitokių konstrukcijų. Šie idomūs aparatai tapo daugelio šalies ir tarptautinių parodų eksponatais bei prizinininkais. Na, o velomobiliu siluetas pasidarė Šiauliuose rengiamos dviračių šventės simboliu ir būtinu atributu. Velomobilius emė gamintis entuziastai, atsirado įvairiausių jų konstrukcijų. Taip išpopuliarėjus jaunesniajam dviračio broliui, prie Šiaulių „Vairo“ dviračių gamyklos susibūrė entuziastų — konstruktorių, inžinierių, nagingų meistrų būrelis, kurie nutarė imtis uždavinio patenkinti paklausą velomobiliams. Čia jau pagamintos kelios serijos įvairių konstrukcijų velomobilių. Viena paskutiniųjų serijų atiteko Klaipėdai. Dabar kas rytą į dviračių trasą Girulių miške išrieda dešimt velomobilių.

Šio atrakciono organizatorius Artūras Jerovojus pasakė:

— Nuomos punkto atidarymo dieną velomobiliams pasivažinėjo per šimtą žmonių, jei turėtume daugiau velomobilų, tai ir tie nestovėtų be darbo...

Punkte dirba dviračių sporto uosto vyrukai. Jie patys „šauda“ dviračiais taku pirmyn ir atgal. Aptarnauja velomobilų „vairuotojus“.

Valdas Arminas

— Darbo departamento statistikos duomenimis, Illinois valstijoje nuo 1980 iki 1987 metų šeimų pajamos, imant vidurkiu, padidėjo 26 procentais, tuo tarpu vaikų leidimas į valdžios kolegijas pabrango 63 procentais, o privatiškosiose mokyklose net 87 procentais.

Vilnis, 1988 m. lapkričio 24 d.



Spalis — medelių sodinimo menau. Nemažai medelių šį rudens pasodino Šiaulių rajone "Taikos" kolūkio žemdirbiai. Ypač daug pasodino dekoratyvinių medelių senajame Stoniškės parke, prie vaikų lopšelio-darželio, visoje Pnekulšių gyvenvietėje. O šios gyvenvietės Šermukšnių gatvės sodybos, pažymėtos 10-uuju numeriu, šeimininkai Ona ir Steponas Pranskaičiai sodino po medelį kiekvienai naujai šeimai atžalai — penkiems vaikams — Raselei, Arvydui, Edmundui ir Ievai. **Br. Talaikio nuotr.**

STAIGMENA AUTOMOBILISTAMS

Vilniuje įsikūręs „Neringos“ kultūrinių prekių gamybinis susivienijimas garsėja toli už Lietuvos ribų labai subtilia produkcija, kuri skirta... mažiesiems. Tai — žaislai. Neseniai čia sukurtas ir pradėta gaminti pirmoji radiju valdomo žaislinio automobilio, kuris atlieka dešimt komandų, partijų. Na, o lūpinės armonikėles, kurių gamybos barą ir technologiją neringiškiečiai sukūrė, pasitelkę pagalbą pasaulinę patirtį šioje srityje turinčius Vokietijos Demokratinės Respublikos specialistus. Noriai perka ne tik vaikai, bet ir muzikantai. Viename koncerte Lietuvoje garsus dainininkas Simas Babravičius žiūrovams pasakė, kad ir jis groja šiame susivienijime pagaminta lūpine armonikėle.

„Neringa“ išleidžia dešimtis rūšių produkcijos, tačiau iki šiol ji nesidomėjo automobilistų poreikiais. Ir staiga — posūkis specializacijoje. Vienoje tarptautinėje parodoje, kuri vyko Baltarusijos sostinėje Minske, „Neringos“ specialistai išsinekėjo su suomių firmos „Striomerberg“ atstovais. Tos šnekos nauda buvo tokia: „Neringai“ atlieka nuo kai kurių gaminių labai kokybiško metalo atraižų. Suomiai pasigyrė, kad tokiam metalui apdoroti turi technologiją. „Striomerbergas“ pagamino vilniečiams dar teko daug ką tobulinti, kai ko iš to darbo ir patys suomiai pasimokė. Žodžiu, projektas buvo iš popieriaus perkeltas į gyvenimą, o rezultatas — automobilistams skirtų bironėlių

Vilnis, 1988 m. lapkričio 24 d.

gamybos linija. Kuo tie labai kompleksiški bironėliai ypatingi? Jo talpa aštuoni litrai, jis skirtas visokiems skysčiams, o ypač patogus, reikalui esant, papildyti baką degalais, mat aprūpintas specialios konstrukcijos įtaisais — piltuvu. Trumpai tariant, indas išėjo toks originalus, kad tarptautinėje Leningrado mugėje jį išvydę užsienio specialistai tik galvas pakraipė, o Švedijos ir Vakarų Vokietijos prekybinės firmos tuojau užsakė bandomąją partiją, kuri jau pagaminta ir siunčiama užsakovams. Šiemet numatoma pagaminti 100 tūkstančių vienetų eksportinio gaminių, kuris iš pradžių buvo skirtas tik vidaus rinkai.

Arnoldas Cepukaitis

PIENAS MUZIEJAUS EKSPOZICIJOJE

Koks būtų Lietuvos peizažas be juodmargių ir žalmargių bandų? Manau, kiekvieno lietuvio širdis virptelėtų, jei iš žaliuojančių laukų išnyktų ši detalė. Na, o ką dar būtų vaikučiai ir jų mamos be skanaus, maistingo produkto. Tiesa, dabar karvių bandos Lietuvoje atjauninamos — dėl kai kurių klaidų, kurias padarė selekcininkai ir gyvulių augintojai, tenka iš naujo formuoti bandas, rūpintis telyčių palikuonių sveikata, atrinkti veislei tik geriausius galvijus. Galima tikėtis, kad po kelerių metų mūsų krašto karvių pieningumas ir pieno kokybė gerokai pagerės.

Su tokia mintimi, matyt, mokslininkai iš Sąjunginio pienininkystės ir sūrininkystės instituto Kau-

no filialo įsteigė Pieno muziejų.

SPORTO PASLAUGAS TEIKIA KOOPERATYVAI

Kūno kultūrai Lietuvoje ilgą laiką teko tenkintis grynai valdišku rūpesčiu. Dabar situacija keičiasi. Ir, žinoma, tai ne vien Arvydo Sabonio, savo ūgiu ir laimėjimais išpopuliarinusio lietuvių krepšinių visame pasaulyje, nuopelnas. Vien tik noro sportuoti ir jaustis žvaliu — mažoka. Reikia dar vadinamosios materialinės techninės bazės. Priežastis, stabdžiusi fizinės kultūros vystymąsi, buvo paprasta — ne vienas rimtas treneris ar fizikultūros specialistas matė, kad jo pasiaukojamas darbas palyginti menkai atlyginamas. Tekdavo manytis keliuose darbuose iš karto. Taip ir atsitiko, jog savo pareigoms atlikti likdavo tik minutės, su žmonėmis buvo dirbama paviršutiniškai.

Pirmu pavasario pranašu naujų fizikultūros srityje tapo prie Panevėžio sporto komiteto įsikūręs atletinės gimnastikos kooperatyvas „Gilyš“. Pasiteiravau, kiek dabar žmonių naudojami šie paslaugomis:

— Per keturis šimtus miesto gyventojų, — painformavo miesto sporto komitete.

Kooperatyvui vadovauja atletinės gimnastikos ir sunkiosios atletikos entuziastas A. Aleksandravičius. Jam pavyko į sporto salę pritraukti ne tik jaunimą, bet ir pensininkus. „Gilyje“ dabar sportuoja net merginos. Daugelis jų čia atėjo, norėdamos paliekninti savo talijas. Ir nenusivylė — kooperatyve puikūs treneriai, šiuolaikiniai įrengimai, o bibliotekoje išsamus rinkinys sportinės literatūros. Na, o po treniručių už papildomą mokestį galima smagiai paplaukyti sporto kombinato baseine.

Vilniuje irgi kuriasi sporto kooperatyvas. Žinoma, kiek kitokio

profilio: Vilniaus vandens sporto rūmų plaukimo treneriai R. Misticakovas ir R. Vasiljevas ėmėsi mokyti plaukti darželinukus. Anksčiau sunkoka buvo jų tėveliams: į abonementines grupes vaikai priimami tik nuo 7 metų, o darželiu su savo baseiniais gali suskaičiuoti ant pirštų. Treneriai dabar moko darželinukus plaukti 124-ajame Vilniaus lopšelyje-darželyje. Pirmojoje treniruojamųjų grupėje iš 44 vaikučių 41 jau išmoko plaukti.

Druskininkuose irgi įsikūrė originalus kooperatyvas: už pusrublijame gali išsinuomoti velomobilį, sužinoti maršrutą ir važinėti vaizdingomis Nemuno pakrantėmis. Norinčių pasidaryti tokią savarakišką ekskursiją labai daug, tad paklauskos kooperatininkai kol kas nepatenkina. O Palangoje B. Bendžiūno kooperatyvas norinčius kviečia buriuoti ir meškerioti atviroje jūroje iš senovinio pamario žvejų laivo.

Kai kurie respublikos kooperatyvai, nors ir nebūdami grynai sportinio profilio, ėmė teikti paslaugas, kurių labai trūko profesionaliems sporto organizatoriams: jau gaminamos deficitinės burlentės, einantys sportuoti gali operatyviai pasitikrinti sveikatą, kooperatininkai nunai netgi imasi aptarnauti sporto renginius ir varžybas. Na, o kokios perspektyvos laukia šio naujųjų antplūdžio pionieriaus — „Gilio“ — kooperatyvo? Panevėžio „magistratas“ pritaria šio kolektyvo iniciatyvai įkurti ištisą kooperatinį sporto kompleksą, kuris ne tik sporto salę ir plaukimo baseiną pasiūlytų, bet netgi sportine apranga ir atributika aprūpintų.

Viktoras Pekarskis

BALDŲ MADOS IR JŲ ĮVAIROVĖ

Nūnai Lietuvoje vėl madinga pasidarė namuose naudotis senelių ir prosenelių baldais — plačiomis lovomis su raizytais atlošais, masyviomis komodomis, kurias už ne tokį jau didelį mokestį jums restauruos sumanus meistras... Tačiau, suprantama, kad mada lieka mada, o visų butų restauruotais baldais neapstatysi. Respublikoje kasmet raktus nuo butų gauna tūkstančiai šeimų. Ir kiekviena nori apstatyti naują butą patogiai, šiuolaikiškai ir ilgaamžiais baldais.

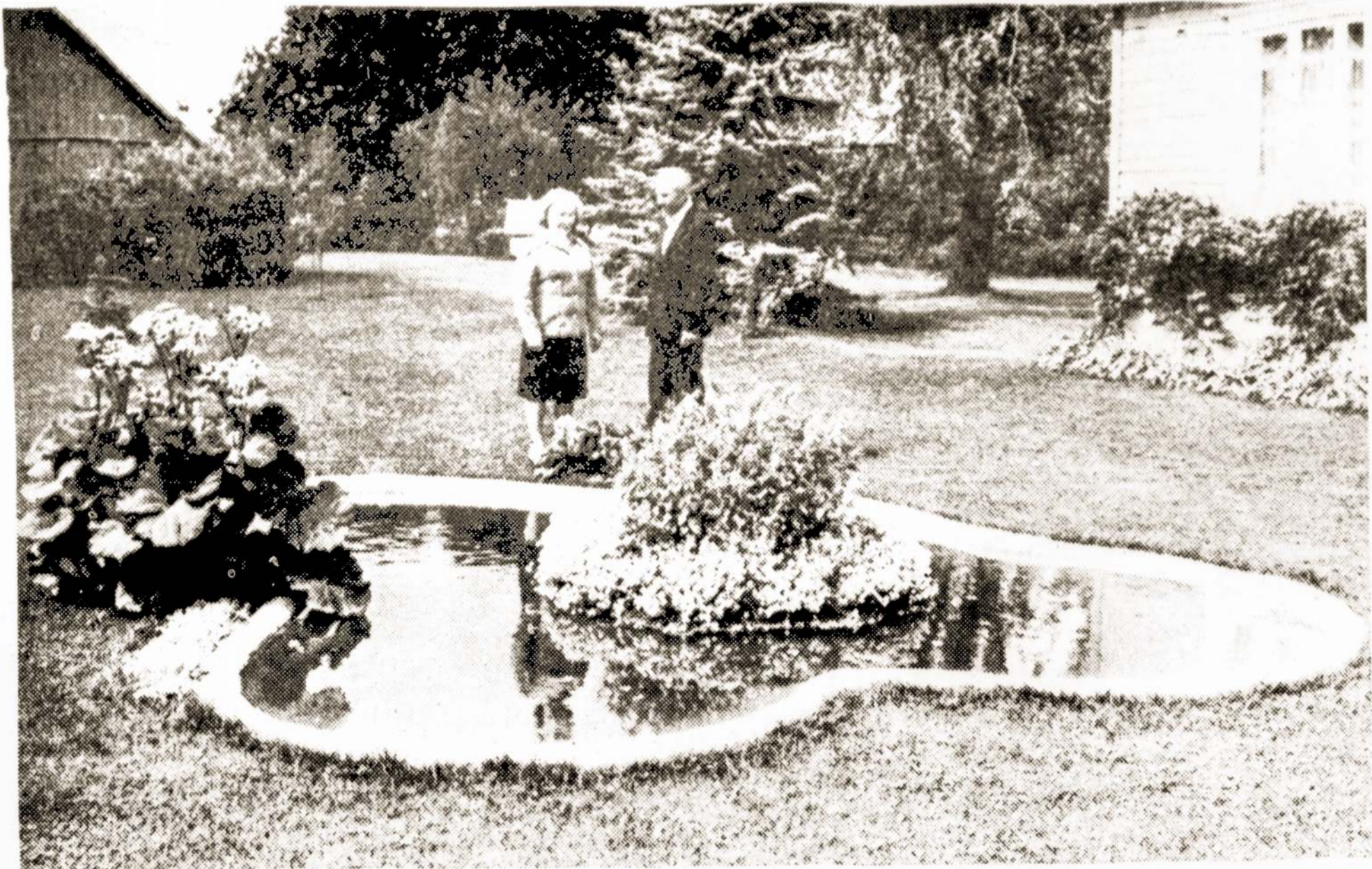
Vilniaus baldų parduotuvėje, kuri yra viena stambiausių Lietuvoje, mes nepamatsime importinių baldų. Jais prekiauja dar viena baldų parduotuvė specialiai am pastatyta. Tačiau būtent pirmojoje pirkėjų visada daugiau. Pirmą, čia gausi baldų, kurie gaminami, atsižvelgiant ne į ispanų ar rumunų piliečių, o į mūsų respublikos gyventojų poreikius. Antra, tėvyniniai baldai — parduodami žymiai prieinamesnėmis kainomis. Na, o kai kas sako, kad ir medžiaga mūsų geresnė. Sekcijos iš serijos „Vilnius“, baldų komplektai „Viesulas“, „Merkys“, „Gubojas“, dar visai neseniai buvę nau-

jovėmis, tapo įprastu baldų parduotuvių asortimentu. Tačiau baldų konstruktoriai jau pateikia pirmuosius perspektyvinių gaminių pavyzdžius — tai baldų ir popieriaus pramonės, Vietinės pramonės ministerijos konstruktorių biurai. Šie gaminiai buvo pateikti didmeninio pardavimo mugėje „Lietuviški baldai-89“.

Kiekgi baldų reikia mūsų respublikai? Į šį klausimą ieškojau atsakymo mugėje. Sužinojau tokius skaičius: ateinančiais metais respublikos baldų įmonės numato pagaminti baldų už 223,5 milijono rublių. Tai ne vienu milijonu daugiau negu šiemet. Bet ar to kiekio užteks, jei kitoms šalies respublikoms parduodama baldų už 46 milijonus rublių? Specialistai atsakė: ne, tačiau kai kurių rūšių bus pakankamai — tos produkcijos vertė — 164 milijonai rublių. Beje, lietuviškų baldų pagėdauja ne tik mūsų šalies piliečiai, bet ir užsienio šalys. Kiek produkcijos bus skirta eksportui? Už 10 milijonų rublių. Gamintojai siūlo, žinoma, ne vieną jau užsirekomendavusį gaminį — tačiau kelios dešimtys naujovių irgi maloniai nuteikia — tai nauji svetainių ir miegamųjų komplektai, virtuvės baldai (kelių modifikacijų), rašomieji stalai, sofas, vaikiški baldai... Didelio baldų komplekto vidutinė kaina kiek viršija tūkstantį rublių. Taigi net ir naujomis ūkininkavimo sąlygomis baldžiai siekia mažinti produkcijos savikainą, atsižvelgti į pirkėjo interesus.

Pranas Antanaitis

— Haiti ginkluotosios jėgos uždarė pekliską Fort Dimanche kalėjimą, kuriame būdavo kankinami ir žudomi politiniai kaliniai.



Gražėja ir plečiasi Ukmergės rajono kolūkio „Lenino keliu“ centrinė Deltuvos gyvenvietė. Ūkio komunistai, kartu su kitomis visuomeninėmis organizacijomis nuolat rūpinasi aplinka. Čia nuolat rengiamos tvarkdareičio šventės, gražiausių sodybų konkursai. Ne pirmus metus gražiausios sodybos prizas atitenka ūkio veteranams Jadvygai ir Petriui Žliobams.

Vytauto Puleikio nuotraukoje: Ukmergės rajono kolūkio „Lenino keliu“ veteranų Jadvygos ir apžetro Žliobų sodyboje.

Gervių šokiai

Baltus rūko kamuolius pučia ledus išnešę mėlyni Ažvintčių girios ežerai ir ežerėliai. Delčia savo sidabrinį luotą viršum snaudžiančių eglynų plukdo. Tokia aidinti, per kelias varnas kiekvieną žvėries žingsnio garsą, kiekvieną pakirdusio šakų tenkynėje paukščio bruzdesį atkartojanti tylą tvyro miškų glūdumose.

Dangus giedras, melsva akvarele užlietas. Žiburiuoja visas ryšnis skliautas. Taip skaisčiai įsižiūbė mirksinčios Sietynėlio žvakutės. Ropoja dangumi, neaprepiamu upelio dugnu, sidabrinis Vėžys. Šalia deimantinis Saulys tempia lanko gyslą. Tiek žvaigždžių prisėta, kaip žibučių saulėtame kalne po lazdynais!..

Jau sujudėjo gauruotos eglių letenos Olų kalne ties lapių urvais, sukrebždėjo pelėda, užkliudžiusi gandrų lizdo žagarus palei Krakaežerius. Prasiskleidė miglos Minčiagirės kaimelių galumiškiuose. Laikas į kelionę, šernų, briedžių pėdomis nužymėtais takais. O kai pralindę palinkusių medžių bromais pasieksime Laumiakėlio pievas-pelkes, prisėskime ant didelio samanomis apklotu kupsto atsipūsti.

Kokia palaima, kokia nuošali ramybės sala draustinio širdyje žvėrimis ir paukščiams — tie tylumos užburti raistai už Svoginos upelio... Čia sausi asiūkliai šnara, „vilko viksvos“ keroja, pavirtusios pasakų nykštukais raistų pušelės rymo. Lieknai nuo kipšiukų užkurtų bravorų burbuliuoja. Laumiakėlio plynės šilkinėmis laimės ir ilgėsio paukščio — gervės — plunksnomis pakaisytos. O kai Aušrinė pakelia auksu, purpuru, mėlynu atlasu atausą pavasario ryto užuolaidą, čia tokie stebuklai prasideda! Nieko nėra romantiškesnio už pavasarinis gervių šokius, už jų džiaugsmingas gimtinės sugrįžimo giesmes.

...Siugžda viksvų karas. Senasis gervinas, kurio mes dar neregime, sunerimo. Kojomis po samanas mina. Gal briedį, apsinakvojusį aukštasauleje, gal pargrįžtančius šernus pajuto?..

Nuo ežerėlių — „vilko akių“ verpiasi pieniškas rūkas, o žvaigždės tik ką pradeda tirpti.

— Urli, urli, urli, — nuaidi pirmasis sidabrinis trimitas. Garsas pakimba tarp žvaigždžių, berželių viršūnių, švendrių stiebų.

Pirmasis trimitas gervių plynėje. Laukiame pirmojo aušros blyksnio — sužibės pernykštės spangulės karoliukas — ir pakiliai klyktelės antra pora paukščių.

Geriau įsižiūrėkime pro balsvą prietemos šydą. Stovi prie kupsto gervinas. Toks orus, pilkai melsvų plunksnų fraku. Rausva kepturaitė ant pakaušio. Tai lyg viso Laumiakėlio raisto trimitininkas. Tai gervinas — kvieslys. Jis kviečia šventėn — ir jaunus, ir senus paukščius.

...Skaisti Aušrinė sumerkė blakstienas. Nusileido prie gėlių ežerų šilko kasų sukuoti. Mirguliuojančioje aušroje atgijo visa plynė. Dabar kvieslių, šauklių — ne vienas. Rikiuojasi linksmi nusiteikę trimitininkai.

Nesuprasi: ar grynas varis, ar taurus sidabras aidi. Toks švarus, grynas gervių šauksmas.

— Urli, urli, urli, — bunda užsisvajojusi giria. Ir kiškiai skanių želmanų neskuodžia šveisti. Lyg klausosi pamiškėje. Perkūno oželiai nesivarto ore. Juk Minčios miškų glūdumose — gervių šventė.

O žiūrėkite! Kelia sparnus gervės! Nejaugi į pievas varlinėti skris?.. Palauksime, rytas visas paslaptis atskleis. Visa giria žino: šokiai ir žaidimai gervėms parūpo. Muzikantams jos davė ženklą...

Išrietė kaklus, emė perstatinėti kojas. Paskui emė bėgioti, plasnoti. Kas grakščiau, dačiau!..

— Urli, urli, urli... — trimitai priverčia šokti ir pabudusį raistą. Tai poetiškoji reginio pusė. O ką tai reiškia gamtos gyvenime? Gervių šokiai — ne tik vestuvinis, pasipiršimo ritualas. Tai ir visuotinė džiaugsmo šventė. Gervės didžiai nuotaikingi paukščiai. Šokiuose dalyvauja ir patinai, ir patelės. Ir subrendę, ir dar nesiruošiantys vesti paukščiai. Mūsų šalyje per 6 rūšių gervės ir visos jos ruošia pavasarinis šokius, pradėdant mažąja gerve — gražuole, gyvenančia areale nuo Moldavijos iki Užbaikalės ir baigiant

juodąja gerve, sukančia lizdus gūdziose Sibiro taigos pelkėse. Usūrijos arba japoniškosios gervės šoka net ir žiemą ant... sniego!

Gervių šokiai — itin sceniški. Štai kokias šventes surengia mažosios gervės-gražuolės Pakaspijo stepėse. Susiranda lygią ir sausą vietą. Sustoja ratu, kartais dviem ar trim eilėmis. Į rato vidurį pakaitomis išbėga gervės-balerinos. Pačios sau trimituoja, pačios sau akompanuoja.

Zaviausi Usūrijos (japoniškųjų) gervių šokiai. Šie paukščiai su akinamai baltomis plunksnomis ir juodais kaklais, užsidėję raudonas kepturaites, šoka sausio, vasario ir kovo mėnesiais. Šoka ir poromis, ir visu būriu. Poros šokis išrodo šitaip. Abu paukščiai vienas į kitą atsuka snapus. Kavalierius pradeda linkčioti. Išrinktoji plaka sparnais ir šokio žingsniu vaikštinėja aplink. Paskui gervės sustojusios viena prieš kitą šokteli aukštyn į orą. Šuolio apogėjyje — tai būna dviejų metrų aukštyje — šokėjai išskeičia sparnus. Reginys nepakartojamas: rodos, gervės kokią akimirką plauko ore.

Leonardas Grudzinskas

SKULPTŪRINIS SENAMIESČIO AKCENTAS

Turbūt kiekvienas Vilniaus senamiesčio kiemelis vertas tapti nedideliu muziejumi, skvereliu, kur galėtum užsukti prisėsti tegul ir ant vienintelio suolo. Senamiesčio architektūra unikali ne tik iš fasadų pusės, laiko rankos suformuoti keisčiausių formų kiemeliai labai dailiai dera į bendrą architektūrinę aplinką, yra jos dvasios dalis. Užtat jie ir neturi būti vien namų gyventojų nuosavybė. Kiemelius reikia padaryti lankomus, kur pajautum tokią nuotaką, prilygstančią kamerinės muzikos koncertui.

Bene labiausiai tam tikslui tinka anksčiausiai už kitas restauruota Antokolskio gatvė. Įdomu ir tai, kad vieno pirmųjų šios gatvės namų trikampiam kiemelyje jau prieš gerą dešimtmetį buvo pastatyta miniatiūrinė skulptūra „Spaustuvininkas“, skirta paminėti P. Skorinai, pirmajam Lietuvos spaustuvininkui, kuris maždaug toje vietoje buvo įsirengęs spaustuve. Ir iš karto kiemelis tapo turistų lankoma įžomybe. Išties jame labai jauku, čia gali susikaupiti, pamąstyti, kone apčiuopiamai pajauti laiko bėgsimą...

Būtent Antokolskio gatvės kitame kiemelyje vėl įkurdinta dar viena skulptūra, kurios pažiūrėti užsuka kiekvienas senamiesčio svečias. Bronzinė, taipogi nedidelė skulptūra vadinasi „Medeinė“. Toks jos pavadinimas, matyt, simbolinis, nes prie šio kiemelio glaudžiasi Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos būstinė. Na, o Medeinė — tai miškų valdovė, medžioklės deivė. Skulptūra išties patraukia savo formų grakštumu — deivė, kuri pavaizduota kaip jauna nuoga moteris, joja ant sutramdytos meškos. Skulptūrą sukūrė jaunas skulptorius Marius Grušas, o ją nuliejo naujasis Vilniaus „Dailės“ kombinato monumentaliosios skulptūros liejimo cechas. Tokie skulptūriniai akcentai šiame ir ateinančiais metais papuoš dar kelis senamiesčio skverelius ir kiemelius.

Justinas Mongirdas

Satyrikai gimsta naktį, kad iš karto nesijuoktų iš pasaulio.

Kaip kelias turi pakelę, taip gyvenimas — pagyvenimą.

Inteligentiški žvirbliai — pavo uodegos propagandistai.

Dievu užkemšamas pats didžiausias plyšys — neiškumas.

Jaunystė pasiklysta gyvenime, senatvė — autobiografijoje.



Triumfuoja Lietuvos TSR akordeonistai.

Vilnis, 1988 m. lapkričio 24 d.



Nuotraukoje: Birštone atidarytas memorialas, skirtas stalinizmo aukoms. P. Saltmirio nuotr.

Ką pasakoja rajono telefonų knyga

Sykį išgirdau per užsienio balsus, žinoma, lietuviškus, jog viešumo nebuvimą ir nedemokratiškumą TSRS, pasak vieno amerikiečių senatoriaus pareiškimą, liudija ir tai, jog čia maža telefonų ir jog stengiamasi, kad jų daugiau nebūtų. Atseit negalėjimas susikalbėti patogiausiu būdu ir trukdo tarybiniais žmonėms turėti pilnesnę informaciją.

Zinoma, kad telefonų TSRS dar mažiau, negu Amerikoje ir kitose Vakarų šalyse, kad automatizacija ir kiti dalykai atsilieka. Tačiau tvirtinti, jog šie reikalai nesikeičia į gerąją pusę, būtų visiškai neteisinga, o susieti tai su viešumo problemomis — tuo labiau.

Būnant periferijoje, tenka pasinaudoti ir vietos telefonų knygomis. Ten pasitaiko surasti tikrai įdomių dalykų, netgi daugiau negu iš specialių turistinių leidinių, sužinoti apie tą ar kitą rajoną.

Tai patyriau ir vartydamas Lazdijų rajono telefonų knygą. Pavyzdžiui, iš jos sužinojau, kad šiame, viename iš eilinių rajonų, nėra kaimo ir kaimelio, kuriame nebūtų telefono. Įdomiausia skaityti kaimų pavadinimus — čia jų dešimtys, ir tai rodo, kad jie gyvi, jeigu yra telefonai. Tokių pavadinimų — arti šimto! Tarp jų ne tik žinomi miesteliai, kaip Krosna, Veisiejai, Leipalingis, Šeštokai, Kapčiamiestis, Seirijai, Svėtežeris, Rudamina ir kiti, bet ir tokie, kaip Krikštonys, Zagariai, Akuočiai, Pošnia, Straigiai, Dzūkai, Spartai, Lipiūnai, Savanoriai, Verstaminai, Kuloniai, Seirijočiai, Sankoniai, Būdos, Stebuliai, Saldžiūnai, Miškiniai, Vingrenai, Gailiūnai, Kailiniai, Mikučiai ir daugelis kitų. Ir visi — telefonizuoti. Ar tai neįdomu?

Vien raide „A“ surašyta daugiau kaip šimtas gyventojų, turinčių telefonus, pavardžių. O gyvena jie daugiau kaip trisdešimtyje Lazdijų vietovių (Meteliuose, Būdvietyje, Varnėnuose, Birutėje, Teizuose, Avižieniuose, Babruose, Ricieliuose, Jurčiūnuose, Jovaišiuose, Vartuose, Onciškiuose, Dumbluose, Paliūnuose, Kučiūnuose, Noragėliuose ir kitur).

Tad ir gyvi savo pavadinimais senieji kaimai, ir visi turintys su pasauliu gyvą, telefoninį ryšį. Tiesa, enciklopedijoje nurodyta, jog rajone yra 14 apylinkių, 2 miestai, 7 miesteliai, 376 kaimai, 3 viensėdžiai, tačiau aišku, jog tų vietovių turi būti žymiai sumažėję... Rajone jas jungia 17 kolūkių.

Arba štai tokie nedideli miesteliai, kaip Veisiejai, Leipalingis, Vilnis, 1988 m. lapkričio 24 d.

Seirijai. Pirmasis turėjo daugiau kaip 230 privačių telefonų, antrasis — daugiau kaip 250, trečiasis — arti 200. Tai — be įstaigų ir organizacijų telefonų.

Telefonų knyga teikia ir tokią informaciją: Lazdijų rajone — 41 vietinė biblioteka, turinti telefonus. Reikalas čia net ne telefonuose, bet bibliotekų skaičiuje.

Kas nori, gali pasitikrinti, koks buvo sveikatos tinklas Lazdijų apskrityje iki 1940 metų. Na, o iš dabartinės telefonų knygos galima sužinoti, kad rajoninė Lazdijų ligoninė turi 8 skyrius, 12 kabinetų ir 49 telefonus. Be to, 5 telefonus turi Veisiejų ligoninė, kurioje tėra vidaus ligų skyrius. Telefonizuotos 3 ambulatorijos (Seirijų, Leipalingio, Kapčiamiesčio), 5 veterinarinės ligoninės, 24 felčerių punktai, 16 vaikų darželių.

Iki 1940 m. Lazdijų apskrityje buvo berods viena gimnazija — pačiame apskrities centre (buvo, pavyzdžiui, pradėjusi veikti ir Veisiejuose, bet greitai uždarė). Šiuo metu, sprendžiant iš rajono telefonų knygos, toje teritorijoje (rajonai niekad nepasidarė didesni už ikikarines apskritis) yra dešimt vidurinių mokyklų (Lazdijai, Kapčiamiestis, Seirijai, Leipalingis, Veisiejai, A. Kirsna, Krikštonys, Krosna, Šeštokai, Svėtežeris), 13 aštuonmečių, 23 pradinės. Iš tikrųjų įdomu palyginti. Be to, Veisiejuose statomi didžiuliai kaimo profesinio-techninio mokyklos kompleksai.

Iš telefonų knygos galima sužinoti ir apie rajono pramonę. Nors Lazdijai — vienas iš tų nedaugelio administracinių centrų, kurie neturi didesnės pramonės, bet rajone yra, pavyzdžiui, Leipalingio sulčių skyrius, Seirijų vilnų perdirbimo skyrius, Kauno „Jiesios“ susivienijimo Mizarų skyrius, Kauno „Baltijos“ įmonės skyrius Lazdijuose, Vilniaus „Vilijos“ trikotažo fabriko skyrius Veisiejuose ir kt. Rajoninė statybos organizacija Veisiejuose turi 23 telefonus, rajono melioravimo-statybos valdyba Leipalingyje — 32.

Dar galima sužinoti, jog Veisiejuose yra 27 gatvės, Leipalingyje — 13, o Seirijuose — 11. Kai kurios jų — naujos, net neseniai atsiradusios.

Turbūt šioje informacijoje reiktų daryti papildymų, nes Lietuvoje, deja, telefonų knygos išleičiamos dideliais tarpais, greit pasensta. Net Vilniuje ir Kaune...

Vladas Kaunietis

GERB. TAMSTA,

JEI NORITE BŪTI ŽVALUS, Lietuvos respublikinė profsąjungų kurortų valdymo taryba kviečia įsigyti kelialapius gydytis Druskininkuose ir Palangoje. Šiuose kurortuose taikomos kurortologijos naujovės, moderniosios psichoterapijos formos ir tyrimai. Ligoniai naudojami sauna, plaukymo baseinai, mineralinių vonių, povandeninio masažo, gydomojo dušo, gydomojo purvo aplikacijų, inhaliacijų procedūromis, akupunktūromis.

Gyvensite vienviečiuose kambariuose su visais patogumais, sanatorių transportu galėsite nuvykti pas gimines ar draugus kitose vietovėse. Už gydymą, gyvenimą ir maitinimą mokama 60-80 dol. parai.

DRUSKININKŲ IR PALANGOS KURORTUOSE GYDOMOS širdies-kraujagyslių, distrofinės-degeneracinės sąnarių, stuburo, virškinimo sistemos ir medžiagų apykaitos, funkcinės centrinės nervų sistemos, periferinės nervų sistemos ir kitos ligos. Visais klausimais kreipkitės:

232723 Vilnius, P. Cvirkos 43,
Lietuvos respublikinė profsąjungų
kurortų valdymo taryba tel. 62-98-07.

Laukiame Jūsų!

NELANKOJ ŽIRGELIAI ŽVENGĖ

Suskambo po ristūnų pasagom žemė, šilkiniai karčiai išdriko vėly, karštakraujai žirgai kaip strėlės nulėkė hipodromo taku. Taip prasidės Rašėje ties Utena respublikinės ristūnų lenktynės. Kad ir tradicinės — o mes jau per daugelį sustingimo metų ne į vieną tradicinį renginį ėmėme žvelgti skeptiškai — šios geriausių Lietuvos žirgų varžybos sutraukė kaip ir kiekvienais metais daug žiūrovų. Lietuvio dėmesys arkliai nuolat liudija mūsų krašte įsigalintį žirgo renesansą.

Šiomet Rašėje lenktyniavo 116 žirgų iš penkiolikos respublikos rajonų, taipogi savo žirgus miklinio Latvijos ir Pskovo važnyčiuotojai. Tai — geriausieji iš geriausiųjų, atrankinėse varžybose parodę savo jėgą ir ištvermę. O jei pažvelgtume į krašto panoramą, paanalizuotume, kokia vieta jame tenka arkliai, tai pamatyti, kad net 76 ūkiai turi savo arkliedes ir hipodromus, laiko ristūnus bei jojamuosius žirgus. Juos augina penki Lietuvos valstybiniai žirgynai. Lietuvoje išauginti arabų, trakėnų, Hanoverio, žemaičių, Lietuvos sunkiųjų veislių žirgai turi nemažą paklausą tarptautiniuose aukcionuose. Neseniai Vilniaus valstybiniame žirgynė išaugintas arabų ristūnas amerikiečių biznesmeniui buvo parduotas už 26 tūkstančius dolerių, o pats brangiausias šiemet lietuviškas žirgas — trakėnas iš Nemuno valstybinio žirgyno, už kurį pirkėjai sumokėjo 50 000 rublių. Dabar 20 žirgų Lietuvoje lygsta Jugoslavijos arklinkystės specialistai, o didelę jų siunta išsiųsta į Baltarusijos ir Moldavijos žirgynus. Pernai respublikos ūkiai ir žirgynai už žirgus gavo beveik du milijonus rublių pelno.

Vidmantų tarybinis ūkis sugalvojo puikų savo auginamos ir kurortuose parduodamos produkcijos reklamą — po Palangą važinėja ūkio arkliais kinkyti ekipažai, kurie vežioja poilsiautojus, o tuo pačiu ir reklaminius skydus. Tokie

pramoginiai „taksi“ yra ir Anykščiuose, jais galima pakeliauti po Arklio muziejų, įsikūrusį Niūronyse — J. Biliūno tėviškėje. Šis muziejus šiandien garsėja toli už Lietuvos ribų.

Žirgas žvengia ne tik Lietuvos laukuose — jis tapo tokio pat artime lietuviuo širdžiai, kaip ir prieš pusę amžiaus, susigrąžino savo vietą gyvenime. Tad ristūnų lenktynėse laimėti laurai — labai garbingi ir liudija tiek važnyčiuotojo, tiek jo gimtojo ūkio prestižą. Kas šiomet juos iškovojo? Atkaklioje kovoje Atidarymo prizas atiteko Dusetų valstybinio žirgyno važnyčiuotojui Vytautui Dapkui, o Dusetų žirgyno prizas — širvintiškiui Pranui Navalinskui, Žemės ūkio Profsąjungų prizas įteiktas zarasiškiui Algiui Barauskui, Žirgų augintojų — ukmergiškiui Alvydui Pasmokiui, Aukštaičių krašto — Alytaus rajono važnyčiuotojui Algiui Rudzinskui, „Žalgirio“ respublikinės tarybos įteiktas Jonavos rajono sportininkui Giedriui Grendai, o Lietuvos valstybinio kūno kultūros ir sporto komiteto prizas — dar vienam ukmergiškiui Vilniui Janavičiui. Pačius didžiuosius prizus — TSRS lakūnų kosmonautų ir Didįjį vasaros iškovojo širvintiškis Aleksejus Fedorenkovas bei jo komandos draugas Vytautas Vinslauskas. Tik šiomet įsteigti prizai Draugystės ir Paguodos. Juos išsivežė namo ukmergiškis Kazys Trota ir Biržų rajono Vabalninko tarybinio ūkio važnyčiuotojas Bronius Apuokas.

Žirgų jėgos išbandytos, važnyčiuotojų meistriškumas įvertintas. Dabar vėl prasidėjo treniruotės, naujų, paaugančių žirgų, kurie taps būsimaisiais čempionais, mankštinimas, na, o dabartiniai favoritai jau pradeda ruošti rudeninėms išvykoms į Latviją, Estiją, ir, žinoma, garsiausias žiemos turnyrui — Sartų ežero lenktynėms ant ledo. Tai bent kibirkštį išskels žirgų pasagos ant vaivorykštėmis žaižaruojančio ledo.

Viktoras Armalis



Nuotraukoje: Respublikinės reikšmės architektūros paminklas — restauruoti XIX amžiaus vidurio Kelmės dvaro rūmai. Dabar šiame pastate įsikūrusi Kelmės paukštinkystės tarybinio ūkio administracija.

Muzikos pasaulio šventovėje

Kas šiandien pasakys, kada žmogus išmoko išgauti pirmąjį muzikos garsą, sulieti jų skambesį į melodiją, kur ir kokioje planetos dalyje tai įvyko... Į tolimas laiko glūdumas veda muzikos istorija. Į labai tolimas, kur dar nė žmogaus rankomis statytų būstų nebuvo, o daina, primityvus būgnelio ar dūdelės skardėjimas jau buvo tapę kiekvienos šventės atributu. Elektroninės epochos laikmetyje tie dalykai sunkiai beįsivaizduojami, o ir jų pėdsakų vis mažiau belieka. Būtent apie tai aš galvojau Kauno muzikos instrumentų muziejuje, stovėdamas prie birbynių, lumzdelių, ragelių, skudučių kolekcijos. Kadais kiekvienas piemuo jais mokėjo groti: o nūnai ne kiekvienas žino, kad tokių muzikos instrumentų būta.

Ką mes tikrai žinome ir mielai klausome jų skambesio — tai kanklės. Jų kolekcija muziejaus ekspozicijoje, kur eksponatų keli šimtai, viena gausiausių. Čia pamatysime ir penkiastyles, ir skobtines, ir ilgąsias kankles, ir jų seseris su dvigubomis stygomis, esą tokių garsas buvęs daug garsesnis ir graudesnis. Vienas kitas liaudiškų kanklių meistras dar gyvena Aukštaitijoje ir dabar. Vieno jų, Juozo Lašo iš Svedasų apylinkės, dirbinių išvysime ir muziejuje. Rasime čia ir žilagalvės dzūkės — senos liaudies dainininkės Marijos Ševernienės padarytas švilpynes, kuriomis ji akompanuodavo savo giesmes.

Na, o tabalą tai jau tikrai iš mūsų atminties yra ištrynusi visiems įgirusi gitara. O juk šis liaudies muzikos instrumentas lietuviams kažkada atstodavo radiją. Buvo kažkuo panašus į Afrikos tautų tamtamą. Juo būdavo perduodama melodijose užkoduota informacija. Lietuviai, liudija istorinės žinios, viduryje kaimo visada statydavo tabalą. Virtuozai mediniu kūjeliu iš skambių lentelių išgaudavo treles, skelbiančias vestuves, pirties dieną, turgų, kvietimą į krikštynas...

Pamatysime muziejuje ir liaudies meistrų skobtus smuikelius, medinius varpelius, kažkada rišamus arkliais po kaklu, o paskui kompozitoriaus J. Svedo sukompnuotus į instrumentą skrabalą, kuriu galima atkartoti subtiliausias gamtos garsus, netgi rūko plevenimą virš rasotų pievų pavaizduoti. Taip liudija pasakodamas apie muziejaus eksponatus jo vedėjas Vaidotas Stulga. Jis — muzikalus žmogus. Ir turbūt vienintelis lietuvis, kuris dar pažįsta kaip savo penkis pirštus visus senuosius liaudies instrumentus, o svarbiausia, visais jais moka groti. Sakyčiau, kad tokia šlovė nė kiek ne menkesnė už garsiojo pianisto van Klajberno arba įžymiojo virtuozo Paganinio. Nors galbūt neverta lyginti to, kas nesulyginama. Ir kurti, ir išsaugoti tai, kas sukurta, vienodai sunku. Turbūt tai ir sieja tuos tris mano paminėtus vardus. Na, o ateitis parodys, ar muziejus atliks savo kilnią misiją, išsaugos mums muzikinės tautos tradicijas, atgaivins jas kiekvieno lietuvių širdyje.

Jonas Valentukonis

Geriau nepasakyti visko, negu pasakyti per daug. **L. Tolstojus**

Kai žmogus stengiasi būti nuoširdus, jis jau nenuoširdus. **V. Kubanevas**

Nesmerk nieko, pagautas pirmo įkarščio. Kitaip tu visada pateksi į kvailą padėtį. **R. Oldongtonas**

TARPE MŪSŲ

— Mirė Juozas Stalioraitis. Jis buvo velionių Stalioraičių vienturtis sūnus, išauklėtas lietuviškoje dvasioje. Kaip tėvai, taip ir jis puoselėjo pažangius įsitikinimus.

— Lapkričio 6 dieną pas Volgą ir Raymond Jankel vyko LDS Monarchs kuopos narių susirinkimas. Po susirinkimo rutinos buvo pasiūnekėta ir asmeniškais reikalais bei asmeniškais bėdėmis. Kiek teko nugirsti, Stellą Atkenzon kamuoja nelabasis artritas, Bea Salem po operacijų ima negalauti jos kojose ir t. t.

— Gyvenantis Folsom, Pa., uolus "Vilnius" skaitytojas ir rėmėjas Walter Pozer buvo susitikęs ir priėmė tarybinius Taikos žygio maršuotojus, kai jie buvo staptelėję Filadelfijoje. Tenka pasakyti, Walter Pozer yra aktyvus darbuotojas tarp progresyvių demokratų respublikonų tvirtovėje Pensilvanijoje.

— Nežiūrint, kad Helen Pajūnas jau daug metų gyvena Indianos valstijoje, bet nėra pamiršta Amerikos Lietuvių Moterų Kultūros draugijos. Ji yra daug metų atidavusi savo triūsio draugijai. Draugija ją laiko garbės nare.

— Dar kartą gili užuojauta Aldonai Olson ir jos šeimai, netekus mylimo vyro ir tėvo Francis Olson, mirusio nuo nelabėjo vėžio. Turėkime viltį, kad ši nelaboji liga anksčiau ar vėliau medicinos mokslo bus įveikta.

— Pietiniame Ilinojuje "Vilnius" skaitytojai gerai atsimena gyvenusį Herrin, Ill., velionį Mike Palevičių, energingą angliakasių organizatorių, ne kartą sumuštą iki sąmonės netekimo, bet nepasidavusį kovoje už anglies kasyklų darbininkų reikalus. Mike Palevičius prieš kelis metus mirė užkamuctas angliakasių Black Lung ligos, giliame nuliūdime paliko savo gyvenimo draugę Mary Palevich. Praeitą birželio mėnesį Mary, sulaukusi senatvės, pasidavė baigti gyvenimo dienas senelių priežiūros namuose. Ją lanko kaimynai ir sesers dukros. Gražu būtų, kad ir toliau gyvenantys pažįstami ją pralinksminėtų atviruku bei laiškeliu. Jos adresas: Mary Palevich, 900 So. 19th St., Herrin, IL 62448.

— Ilse Bimba manė, kad pas sūnų pagyvens trumpą laiką, bet atsitiko taip, kad tebegyvena jau kelinti metai pas jį Marylande, o palikti Richmond Hills, N.Y., namai laukia jos. Didelis nuopelnas Ilsei, kad savo velionies vyro Antano Bimbos archyvą dovanavo Minnesotos universiteto Immigration History Research centrai. Apie tai buvo skelbta "Vilnyje", kas ne vienam pažangiam judėjime kelia inspiracijos darbuotis dar aktyviau.

— Gavau iš St. Petersburg, Fla., Mary Brennan laišką, kuriame rašo, kad motiną Mary Walaitis turėjo atiduoti senelių priežiūros namams, nes namie prižiūrėti buvo nebegalima, kai ir anūkė ištiko širdies priepuolis prieš pusmetį. Mary Walaitis atiduota senelių priežiūros namuose džiaugiasi ir net priaugo 21 svarus svorio. Kaip žinia, Mary Walaitis, kai gyveno Čikagoje, buvo aktyvi pažangietė. Vargu ar yra buvęs nors vienas

RUOŠIA CHRISTMAS PARTY

Amerikos Lietuvių Moterų Kultūros draugija kartu su Ex Mainerių klubo ruošia vadinamą Christmas Party gruodžio 11 d., Dainos restorane, 2656 W. 71st St. Visoms ALMK draugijos narėms ir jų vyrams į šį pobūvį įėjimas bus dykai. Pašaliniai turės mokėti \$8.

Kaip moterų draugijos, taip ir Ex Mainerių klubo nariai ir narės pasitikrinkite ar duoklės yra tvarkoje. Moterų Kultūros draugijos narės pasitikrinkite pas finansų sekretorę Isabel Peters telefonu 763-3833. Ex Mainerių klubo nariai ir narės pasitikrinkite pas A. Litviną telefonu VI 2-7325 (Vilnius). Atsilikusieji bei atsilikusios su narinėmis duoklėmis pasimokėkite kaip galima skubiau.

Tenka pasakyti, kad visi pobūviai esti pakilia nuotaika, taip bus ir šis. Antoneta ir Frank Vaitkai bus oficiantais ir priiminės svečius. Atvykę į pobūvį nesigailėsite. **Nellie De Schaaf**

LIETUVOS TSR UŽSIENIO REIKALŲ MINISTRAS

Kaip žinia, šiemet Jungtinių Tautų asamblėjoje dalyvauja Lietuvos TSR užsienio reikalų ministras Vladas Mikučiauskas tarybinės delegacijos sudėtyje. Lapkričio 12-14 dienomis, radęs laisvą savaitgalį, buvo atskridęs iš New Yorko aplankyti savo pažįstamą Čikagoje.

Be kitų, aplankė ir nuo 1969 metų pažįstamą "Vilnius" redaktorių S. J. Jokubką. Ta proga S. J. Jokubkas namuose susitiko ir su laikraščio administratoriumi Juliumi Urbiku. Laikraščio vadovaujantiems darbuotojams buvo malonu pasiūnekėti su svečiu, ypač apie dabar vykstančius Lietuvoje įvykius. **Koresp.**

SVEIKINIMAS

Sveikinu mielus kilnios idėjos draugus ir drauges, gimines šioje šalyje ir Lietuvoje. Ypač tuos Lietuvos draugus, kurie 1973 metais Kalėdų dieną aplankė mano namus ir prašė į magnetofono juostelę ką kalbėjomės, daryvome bei deklamavome. Linkiu visiems sveikatos ir ilgo gyvenimo, linksmai praleisti žiemos šventes.

Šiame laiške rasite \$100 čekį. Tai bus už prenumeratą Aldonos Grigalauskieneš j Lietuvą ir už mano prenumeratą, o kas liks — auka "Vilniai". **E. Repšienė**

"Vilnius" parengimas ar piknikas, kad ji nebūtų padėjusi dirbti virtuvėje bei kitkuo. Mary Brennan laiške dėkoja Amerikos Lietuvių Moterų Kultūros draugijai, kad nepamiršta savo buvusios draugės, draugijos narės, ir pasiuntė nurašinimo laiškutį. **Nellie De Schaaf**

PRASYMAS

Nuoširdžiai prašome visus, kurie galvojate per "Vilni" sveikinti su žiemos šventėmis savo artimuosius, bičiulius bei pažįstamus, paskubėkite atsiųsti sveikinimus ir pinigų už juos, kad laikraštįje tilptų laiku. Nuoširdžiausias ačiū visiems.

Administracija

LANKESI W. DORINAS

P. Malinauskienė praneša, kad prieš porą savaitių Čikagoje lankėsi buvęs čekietis Walter Dorinas. Buvo atvykęs asmeniškais reikalais vos keletui dienų. Atlikęs reikalus, vėl išskubėjo į San Diego, Calif., kur persikėlęs iš Čikagos nuolatina gyvena jau keleri metai.

W. Dorinas nuo pat atvykimo į šią šalį, per daug dešimtmečių uolus "Vilnius" skaitytojas, rėmėjas, Čikagoje buvo aktyvus pažangietis. Gaila, kad žmogus taip skubėjo, neturėjo laiko nę staptelti laikraščio įstaigoje, kurios niekad neaplenkdavo. **Red.**

M. BATUTIS APGAILESTAUJA, KAD...

Kaip žinia, neseniai Čikagoje porai dienų buvo staptelėjęs su visąsąjungine turistų grupe "Tėviškės" draugijos referantas Pranas Karlonas. Kai anais metais M. Batutis su žmona buvo nuvykę pasisvečiuoti į Lietuvą, su Pranu Karlonu įėjo į intymiską pažintį ir susidraugavo taip, kad vienas antro negalvoja pamiršti.

M. Batutis žinojo, kad P. Karlonas atvyksta su turistine grupe staptelti Čikagoje, bet nežinojo tiksliai datos ir atsitiko taip, kad nesusitiko. Svečias iš Lietuvos buvo tiek užsimešęs, kad ir poilsui laiko beveik neturėjo, netgi "Vilnius" kolektyvas kaip reikiant neturėjo progų priimti. —ka

VOLGA JANKEL IR RAYMOND

Volga ir Raymond Jankel čia Amerikoje gimę ir auge, nuo pat jaunų dienų betarpiški LDS aktyvistai. Daug jie yra davę ir visam pažangių lietuvių judėjimui. Nors jau išauginę savo vaikus ir palėdę į gyvenimą, bet abu dar tebėra senosios kartos dėmesyje, kaip įprasta tradiciniai vadinti, kaip jaunuoliai.

Pastaruoju metu Volgą ir Raymondą pradėjo lankyti nepageidaujamas "svečias" — sveikatos sušlubavimai. Kaip žinia, Volga neseniai turėjo nelengvą operaciją, tarytum sėkmingą, bet vis tiek turi būti gydytojo priežiūroje, kartkartėmis pas jį konsultuotis. Raymondas aimanuoja nugarkau lyje skausmais.

Tačiau, nežiūrint visa to, abu jie dar aktyviai tebeveikia vadinamos jaunuolių LDS Monarchs kuopos veikloje. **Julius**

MIRUS FRANCIS (FRANK) OLSON

(Libertyville, Illinois)

Reiškiame gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkam, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Lūdime drauge su visais.

CHESTER ir SOPHIE KENT
Downey, Calif.

Vilnius, 1988 m. lapkričio 24 d.